SLANÝ A OKOLÍ.

SESTAVIL
JUDr.
ALBERT MAYSL.

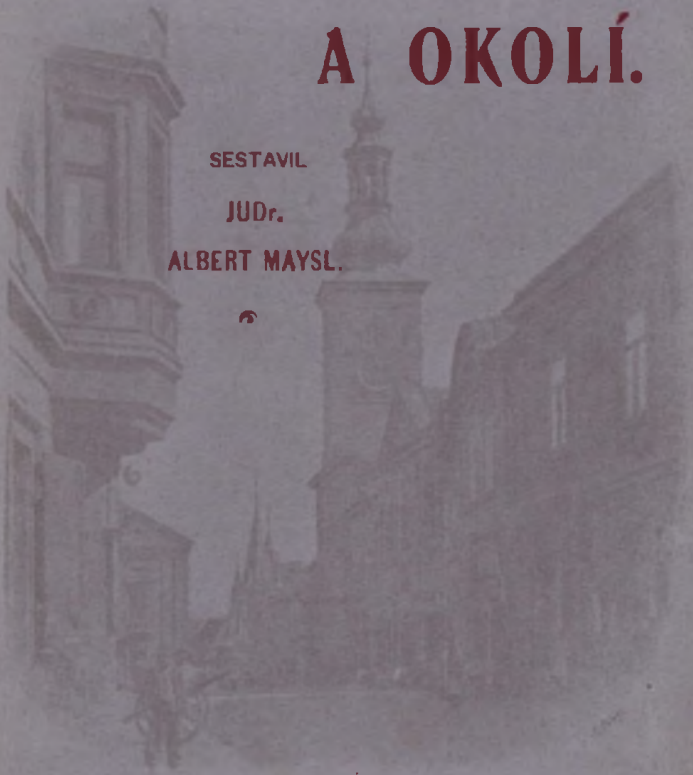

V SLANÉM.
NAKLADATEL JOS. ČÍŽEK, KNIHKUPEC.
1900.

50 haléřů.

Slaný a okolí.

Sestavil

JUDr. Albert Maysl.

V SLANÉM 1900.

Nakladatel Jos. Čížek, knihkupec.

Tiskl F. Neubert.

Knížka tato povstala ku přání p. nakladatele rozšířením článku, původně pro „Časopis turistů“ připraveného. Účelem jejím jest upozorniti stručně na vše, co v Slaném a okolí cizince zajímá a nahraditi prozatím dosavadní nedostatek „Průvodce,“ který by byl turistovi při výletu na Slansko vodítkem. Nečekej tudíž nikdo líčení, proplétaných pěknými frásemi, nýbrž spokoj se laskavě střízlivým popisem!

Pánům Ant. Ctiborovi v Kralupech, F. Durasovi, P. Hrubému a J. Petersovi v Slaném, kteří mi radou přispěli neb práci moji usnadnili, upřímně děkuji.

V Čes. Budějovicích, 16. května 1900.

Dr. A. M.

Město **Slaný** (nesprávně Slané) leží 6 hodin na severozápad od Prahy v mírné kotlině na úpatí Slanské hory, má 632 domů a asi 10.000 obyvatel (dle sčítání z r. 1890 9115; z těch bylo 9046 Čechů, 62 Němci, 8863 katolíků, 58 evangelíků, 187 židů, 7 jiných vyznání.)

Nádraží rak. státní dráhy pražsko-duchcovské (trať Praha-Most-Multava), která velkým obloukem obepíná celé město, jest 10 minut jihozápadně od města.

Výtah z jízdního řádu,

platného od 1. května 1900.

Praha-Slaný-Louny.

(Vesměs osobní vlaky.)

Km.	Stanice	Ráno	Ráno	Dopol.	Odp.	Več.	V noci
—	**Praha F.J.**	—	7·12	11.30*) odpol.	3.50	6.27	10.30**)
60	**Slaný**	5.30*)	9.24	1.30*)	5.50	8.29	12.23**)
84	**Peruc**	6.15*)	10.03	2.09*)	6.30	9.12	—
101	**Louny**	6.57*)	10.37	2.36*)	7.03	9.47	—

*) Od 1. června 1900.

**) Jen v neděle a svátky od 1. června 1900.

Louny-Slaný-Praha.

Km.	Stanice	Ráno	Ráno	Dopol.	Odpol.	Večer
—	**Louny**	3.38*)	6.48	10.17	3.56	7.03*)
17	**Peruc**	4.07*)	7.16	10.47	4.25	7.34*)
41	**Slaný**	4.50	8.00	11.30 odpol.	5.10	8.26*)
101	**Praha F. J.**	7.10	9.55	1.21	7.10	10.19**)

*) Od 1. června.
**) Slaný-Praha jen v neděle a svátky od 1. června 1900.

Omnibusy z hotelů u nádraží (do města 30 h.)

Povozy v hotelích a u různých povozníků (dvouspřežní za $^1/_2$ dne 6 k, za celý den 10—12 k).

Spediteurové: V Chyský (Pražská ul.), A. Vacek (Šultysova ul.)

Veřejný posluha Ant. Gregor. (Šultysova ul.)

Pošta, telegraf a telefon v Komenského ul. (proti dívčí škole). Úřední hodiny; pošta: ve všední den 8—12, 2—6, v neděli od 8—12, ve svátek 8—12; telefon a telegraf od $^1/_4$—$^{30}/_9$ od 7 ráno — 9 večer; od $^1/_{10}$—$^{31}/_3$ od 8 ráno — 9 večer.

Poštovní spojení do Smečna a Libušína; Mšece a Renčova; na Brandýsek; do Třebíze; do Pcher a Kladna.

Hotely: Pošta (náměstí), pokoje 1 K 60 h a 2 K; u bílého beránka (Benešova tř.), pokoje: 1 K 40 h; menší hotel u černého orla (Zděnka) v (Benešově tř.)

Turistská noclehárna v hotelu na poště.

Turistské informace u předsedy odboru klubu českých turistů p. F. Durasa, fotografa v Husově tř.

Hostince mimo uvedené hotely: U zeleného stromu (náměstí), Jarouškova plzeňská pivnice (vedle di-

vadla), Národní hostinec, u tří bažantů (Husova třída), Kufr (Skolská ul.), u zeleného věnce (Soukenická ul.), v Templu (Kinského ul.), Střelnice (zahrada).

Vinárny: C. Jirkovského (v obč. záložně, náměstí), V. Peterse (Benešova tř.)

Cukrářství V. Peterse (Benešova tř.), A. Štěpána (Husova tř.). J. Kubáta (náměstí.)

Lékárny: J. Zouly (náměstí), B. Zachystala (Husova tř.)

Lázně městské v Lázeňské třídě. Otevřeny od 1. května do 30. září; ceny: Koupel se sprchou 70 h, I. tř. 60 h, II. tř. 40 h

Peněžní ústavy: Občanská záložna (náměstí), okresní hospodářská záložna (Palackého třída), městská spořitelna (náměstí).

Fotografové: F. Duras (Husova tř., fotografie partií ze Slanska), V. F. Dvořák (náměstí).

Knihkupectví: Josef Čížek (náměstí, lístky s pohledy na Slaný a okolí), R. Vokoun (Husova tř.).

Knihtiskárny: Fr. Neuberta (náměstí, zároveň litografie a výroba kartonáží), M. Jeřábkové (Husova tř.).

Literatura o Slansku (zároveň pomůcky k této knížce) zejména: Ottovy Cechy XI., Sedláčkovy Hrady zámky a tvrze české VIII., Slanský Obzor I.—VII., J. Lacina, Paměti kr. m. Slaného, F. Hyšman a O. Paroubek, Okr. hejtmanství slanské.

Album pohledů ze Slaného a okolí vydané r. 1894 slanským odborem Klubu čes. turistů v knihkupectvích.

Mapy okr. hejtmanství slanského: Křesinova (1 : 150.000), Wagnerova (1 : 220.000), obě po 20 h v knihkupectvích

Plán města orientační vyvěšen v hotelu na Poště.

Procházka městem.

Středem města jest rozsáhlé pravidelné náměstí, kam ústí ulice se všech stran. Z budov na náměstí vyniká radnice, postavená hrab. Michalem z Martinic r. 1751. Budova, opravená r. 1890 arch. R. Štechem má vysokou věž s pěknou cibulovitou báni. Uvnitř radnice nejcennější jest městský archiv, který však není uspořádán. Z knih městských vzácné jsou: nejstarší kniha z 15. stol., Acta curiae z 16. stol. a kniha smluvní od r. 1544.

V kanceláři purkmistrovské jest obraz bývalé Pražské brány v Slaném, malovaný Karlem Würbsem; obrazu dostalo se r. 1891 obci odkazem okr. hejtmana v. v. Ant. Grabensteina, jemuž připadl slosováním krasoumné jednoty. V radnici chovají se pečeti městské z 14. a 15. stol. a kalich z kaple P. Marie. Vedle městských úřadů sídlí tu od r. 1898 městská spořitelna. Pěkné průčelí má „panský dům“ blíže radnice, (při němž býval pivovar) se znakem Martinickým, kdysi majetek obce, nyní hraběte Clam-Martinice; nedávná oprava krásy mu nepřidala. Naproti na severní straně náměstí postavena r. 1873. třípatrová budova Občanské záložny, kde sídlí i okresní zastupitelstvo; v 2. patře zadního

křídla jest sál, vhodný zejména pro přednášky a hudební produkce. V sousedství záložny tísní se Velvarská brána, poslední zbytek bran, jimiž druhdy se vcházelo do města. Brána je dosud pěkně zachována, ač nánosem malty při poslední opravě pěkná její starobylá tvářnost velmi utrpěla. Vystavěna byla r. 1461. Na straně k náměstí zazděna jest kamenná tabule s latinským gotickým nápisem: „Allsone soci' eius i' pri'° a — edificata est turis sub — oficio Venceslai Novika.“ (Za Aleše, druha jeho v prvním roce, vystavěna byla věž za úřadování Václava Novinky; Aleš krejčí a Václav Novinka, konšelé slanští v 2. pol 15 stol. byli patrně dozorci nad stavbou věže.) Výše jsou znaky lva a orlice, nad oknem pak vyryt udaný letopočet. Bohatší je výzdoba brány na severní straně, kde nad vchodem vytesána jest řada znaků; uprostřed znak městský, v levo pánů z Věžník (neb Vrchlabských z Vrchlabí), pravé pole jest prázdné — snad byl znak později otesán. Spodní řadu tvoří znaky řemesel. Celek jest vkusně orámcován. Na jednotlivých kvádrech viděti hojně kamenických značek různých tvarů. Zvonek na bráně, jímž dle podání vyzváněno bývalo odsouzencům při popravách, dnes hlásá, že vypukl v městě oheň. Na východní straně náměstí stojí pouze stará pošta (nyní hotel) a

bývalá kolej piaristská, v níž nyní umístěno gymnasium, pokr. škola prům. a museum. Kolej založena r. 1659 Bernardem Ig. hr. z Martinic, kterýž sem uvedl řád kněží Piaristů, aby tu vyučovali mládež. Piaristé působili v Slaném více než 200 let. R. 1874 koupena kolej obcí a přestavěna potom podstatně nákladem téměř 70.000 zl. pro gymnasium a školy chlapecké. Částečné přestavby vykonány ještě v pozdějších létech. V bývalém refektáři (nyní zrušeném) bylo od r. 1845 do 1877 stálé jeviště slanských ochotníků. V koleji jest kaple P. Marie s pěkným obrazem na nebe vstoupení P. Marie na hlavním oltáři; na postr. oltáři epištolním mramorový relief; v kapli prozatímného útulku dostalo se obrazu Ferd. Velce: Zavraždění sv. Václava.

S náměstí sejdeme ulicí Vinařického ku chrámu sv. Gotharda; na cestě povšimnutí hodny jsou dva starobylé arkýře domovní, jeden při rohovém domě na náměstí, druhý při domě blíže děkanství; tento dům má též pěkný portál, zdobený vytesanými růžicemi a domovním štítkem s letopočtem 1578; nepěkné sloupy, nesoucí sochu sv. Jana nevhodně jsou tu umístěny.

Děkanský chrám sv. Gotharda, znamenitá památka stavitelství gotického, sestává z vysoké lodi střední a dvou nízkých

lodí postranních, které od střední odděleny jsou 6 pilíři. Pěkný jest pohled na chrám se strany východní; nad malým rybníkem („brodem“) do výše pne se presbyteř, umělecká práce gotická 14. stol. s vysokými štíhlými okny, v jichž obloucích splétají se ozdobné ornamenty; opěrací pilíře zakončují fialy. V místech okolo presbyteře, kde nyní jest zahrádka opatrovny, býval hřbitov. Upomínkou naň jsou 2 náhrobky z červeného mramoru, zazděné ve stěnách chrámu: vladyk z Šimberka z r. 1584 a rodiny Damešů z r. 1585. Také zdi chrámu svatogothardského (jako Velvarská brána) mají mnoho značek kamenických a několik starých nápisů a letopočtů (až z počátku 15. stol.) Na jednom pilíři viděti zbytky kamenného poprsí anděla, rozvinujícího závitek s nečitelným již nápisem. Vysoko u střechy na severní straně zazděn jest starý znak městský; znak proveden obráceně. V severozápadním rohu tlačí se ku chrámu nevysoká věž patrně nedostavěná s rohovými vížkami, v níž jsou zvony z r. 1494, 1508, 1521 a 1545. Hlavní vchod do chrámu uzavírají řezaná gotická vrata, skvostná umělecká památka 15. věku. Uvnitř chrámu poutá pozornost především presbyteř, zakončená 3 stranami šestiúhelníka, s ozdobným klenutím a frescovými malbami. Jsou to obrazy 4 evangelistů s jich

odznaky, obraz Krista s kalichem, 2 znaky a 2 andělé nad prostředním oknem. Obrazy ty dle nápisu na knize v rukou evangelisty Marka byly r. 1614 namalovány na původní gotická fresca (asi z 15. stol.); r. 1776 při opravě chrámu byly obrazy přemalovány v oleji, r. 1840 pak zabíleny. Při opravě r. 1890 malby porouchané a téměř neznalé byly dobře obnoveny akad. malířem J. Heřmanem, rovněž tak původní gotické ornamenty v oknech. Povšimnutí zasluhuje též svorník klenby presbyteře, polychromovaná hlava Kristova asi z 14. stol. Z četných oltářů, jež pocházejí ze zrušených kostelů, zejm. pražských nemá umělecké ceny ani jediný; všude znáti stopy nepěkné opravy kostela, provedené koncem 18. století. Pozoruhodno jest, že gotický obětní stůl kamenný hlavního oltáře, patrně původní, je za nynějším oltářem dřevěným. Z obrazů vyniká obraz na hlavním oltáři neznámého původu, opravený Vil. Kandlerem r. 1876. Gotická kazatelna je z r. 1872 V chodbě před sakristií stojí umělé gotické sanktuarium, na stěně zazděny jsou zbytky gotických drobností, nalezené při poslední opravě kostela. Komoru nad sakristií uzavírají pevné, železem pobité dvéře, vzácná památka 14. století. Z památek kostela dlužno ještě připomenouti cínovou křtitelnici v pravé lodi, zhotovenou r. 1511. od Pavla a

Jana konváře, renaisanční měděné epitaphium, zazděné za hlav. oltářem, jež věnoval děkan mladoboleslavský Havel Ter r. 1601. svému otci, slanskému měšťanu Vavřinci Terovi, matce, bratrům a sestrám, jež všechny přečkal, a epitaphium děkana Jiřího Bláhy z r. 1680 (v levé lodi).

Vedle chrámu na budově městské opatrovny (dříve obecná škola) zasazeno jest několik zbytků z bývalé pražské brány, která v těchto místech r. 1472 byla postavena, r. 1612 obnovena a kterou pohltila slanská bestia triumphans r. 1842. Zásluhou archaeologa F. K. Miltnera, tehdy vrchního a právního na panství smečenském, zachovaly se z budovy aspoň část sochy krále Jiřího z Poděbrad, znak Slaného a zemí českých. (O obraze krásné této stavby stala se svrchu zmínka.)

Nedaleko za kostelem uchovaly se v některých zahradách nad silnicí zbytky hradeb městských; na besídce p Zahrádky zazděny jsou znaky Čech, Slezska a města s bývalé „červené bašty," jež do let 1840 blíže kostela stávala; při městském znaku jest letopočet 1463.

Na zpáteční cestě k náměstí stavíme se v městském museu, jež umístěno jest v v přízemí býv. koleje (vchod s ulice Vinařického). Museum založeno bylo r. 1886 z popudu tehdejšího literárního odboru Občanské

besedy, v němž učitel V. Štech r. 1883. návrh na zřízení musea podal. Museum otevřeno 12. září 1886 a upraveno bylo původně v skrovných místnostech nádvorní budovy obecního domu (č. 143) na náměstí. Koncem r. 1895 museum musilo se z místností těchto vystěhovati, a ježto rozhodující kruhy museu nepřály, sbírky po 2 léta ležely složeny ve skladišti. Teprve po vystavění nové chlapecké školy dostalo se museu nynějších místností. V prázdninách r. 1897 provedena byla installace sbírek a museum opět otevřeno 29. srpna 1897. Při upravení musejních sbírek účastnili se nejprvé p. V. Štech, později pp. A. Ctibor, F. Duras, P. Hrubý, dr. A. Maysl. Museum je majetkem obce. Správu jeho vede od r. 1895. Palacký, musejní a literární spolek, jehož vytrvalosti a úsilí podařilo se, museum ve všech oborech zdokonaliti. — Museum obsahuje tři místnosti vespolek spojené, v nichž sbírky soustavně jsou uspořádány. První síň vyplňují sbírky praehistorické archaeologie, které tvoří takřka perlu ústavu a podávají přehledný obraz nálezů předhistorických na Slansku; dále sbírky z oboru archaeologie historické, předměty uměl.-průmyslové, listiny, pečeti, mince, památky cechovní a pod. Druhá síň vyhražena sbírkám národopisným. Tu sneseno a spořádáno vše, co se dalo zachovati z výstavy

okresu slanského na národopisné výstavě 1895. Pozornost budí především bohatá sbírka jemných bílých výšivek, skupina nábytku a nářadí s třemi figurinami, práce sochaře V. Smolíka a malíře K. Štapfera a krásná sbírka fotografií (z atelieru F. Durasa.)

V třetí místnosti podán jest pracemi statistickými, mapami a diagramy obraz celého okresu slanského, umístěno tu několik modellů starých staveb, sbírka různých zbraní, památky po vynikajících rodácích a připojeno jest malé oddělení obchodní a průmyslové, pro něž získány byly předměty z krajinské hospodářsko-průmyslové výstavy v Slaném r. 1897. pořádané. Obraz „Za humny“ věnoval museu autor jeho, akad. malíř Jos. Holub v Kralupech, rodák slanský.

Museum jest otevřeno v letních měsících v neděli a ve svátek od 9—12 a od 2—4 hod., cizincům přístupno je i ve všední dny; klíče má školník v opatrovně u děkanského chrámu. Museum, jemuž nynější místnosti již nedostačují, bude v nejbližší době zdokonaleno: zamýšlí se totiž zřízení musea okresního, jehož program proti dnešnímu byl by značně rozšířen; museum takové jistě svůj úkol plniti bude náležitě. Museu slíbeny jsou vhodné místnosti v novém okresním domě, jenž letošního roku bude postaven.

Vyjdeme-li Velvarskou branou (při ulici „na hradbách“ v zahradě zbytky dvou bašt ze starých hradeb), octneme se v čtvrti města, již můžeme zváti humanitní. Okresní chorobinec, všeob. veřejná nemocnice, okr. sirotčinec — všechny ty ústavy zbudovala v posledních 15 létech potřebným občanům samospráva, vedená myšlénkou nezištné humanity.

Okresní chorobinec cís. Frant. Jos. I., k němuž nejprve dojdeme, zřízen byl okr. zastupitelstvem na památku panovnického jubilea r. 1888 a otevřen r. 1890. Náklad stavební s vnitřním zařízením obnášel téměř 60.000 zl.; plán vypracoval † arch. Č. Štraybl v Praze. Náklad na ošetřování nese okres, země a obce domovské. V chorobinci ošetřuje se 100 osob.

Naproti při cestě vedoucí ku klášteru zřízen byl okr. zastupitelstvem r. 1898 opět na paměť jubilea panovníkova přestavbou zakoupeného domu okresní sirotčinec pro sirotky z okresu slanského nákladem více než 26.000 zl. Ústav byl otevřen 3. dubna 1899 a čítá dnes 33 chovanců; správa sirotčince svěřena 4 školským sestrám mateřského ústavu horažďovického.

Všeobecná veřejná nemocnice, jednopatrová budova s hlavním průčelím a 2 křídly, obklopena jest se všech stran pěkným sadem. Zřízena byla obecním a okresním za-

stupitelstvem v l. 1882—3 dle plánů stavebního rady zems. výboru svob. pána J. Spense z Boodenu nákladem 84.866 zl. 37 kr. V nemocnici, jež má v 17 pokojích pro nemocné 100 loží, bylo r. 1899 ošetřováno 1140 osob; počet ošetř. dnů 22.811 (r. 1884 léčeno 436 osob, ošetř. dnů 7282). Pro zásobování vodou zřízen vodovod, jejž opatřuje vodou zvláštní vodárna v horní zahradě postavená se studní, čerpadlem a plynovým motorem. Vedle rozsáhlého parku nemocničního založilo okr. zastupitelstvo během r. 1891—2 lesní sad a lesní školku nákladem 6000 zl. převyšujícím. Školku vydržoval dříve (na Smečně) zdejší hospodářský spolek. Na jaře 1899. rozdáno obcím k zalesnění strání a pustých míst 173.750, r. 1900. 156.000 sazenic.

Na severním cípu města vypíná se kostel sv. Trojice, malebný svou rozložitou kopulí a širokou zvonicí s 2 menšími postranními věžemi. Při něm stojí klášter františkánský. Kostel sv. Trojice založen byl protestanty r. 1581. a dostavěn r. 1602; 1655 založil při něm hr. Bernard Ignác z Martinic klášter františkánský a tu kostel přestavěn. Nynější stavba je smíšeninou všech slohů; z původní stavby zbyla jen gotická, pěkně klenutá presbyteř, ostatek převládá barok. Mohutnému dojmu kopule vadí nevkusná, špat-

nými obrazy pomalovaná loreta uprostřed kostela. Kostel má mnoho uměleckých památek; na prvním místě uvésti sluší oltář sv. Kříže v čistém slohu barokovém v 18. stol. provedený. Naproti zadnímu vchodu umístěn jest při loretě krásný renaisanční oltář s obrazem Krista na kříži, pocházející z r. 1600. a přenesený sem z Martinické kaple chrámu svatovítského. K oltáři tomu patřily původně i 2 podlouhlé obrazy, visící na stěnách v pravo a v levo; na jednom z nich znázorněna jest smrt Jar. Bořity z Martinic (podoba umírajícího je věrná). Obraz sv. Trojice na hlavním oltáři maloval E. Dítě r. 1896. Velmi cennými jsou obrazy sv. Františka a Antonína na postranních oltářích blíže hlavního oltáře. Do nedávna mělo se za to, že jsou dílem Škrétovým; dle úsudku znalců jsou jen dílem jeho školy. Sochy na novějším gotickém oltáři při vchodu jsou prací Seidanovou. Oltář v loretě má barokové antipendium, tepané z mědi a postříbřené. Upozorniti dlužno konečně i na drobnomalby na kazatelně, barokové stříbrné lampy před hlav. oltářem a uměle kované nosiče, zábradlí a dveřní ozdoby. V sakristii, kam vchází se renaisančním portálem, chová se alabastrový krucifix umělecké práce. Pod loretou je hrobka pro rod hraběcí, kněze a dobrodince kláštera; pochováváni tu převahou

kněží, naposled r. 1796. Kostel v posledním desítiletí přičiněním P. Gilberta Procházky (nyní quardiana v Hájku) byl postupně a správně opravován.

Těsně u kostela stojí rozsáhlá budova klášterní, vystavěná do čtverhranu; znamenitou památkou je tu veliký refektář s táflováním z polovice 18. věku a sousedící s ním starobylá kuchyně, kout nad míru malebný. Jiných památností v klášteře, kde nyní sídlí 2 mnichové, není. Ve dvoře zazděn jest zbytek krásného epitaphia z růžové opuky. Jiný kus téhož náhrobku slouží za schod na špýchar.

Za klášterem rozkládají se 3 velké hřbitovy, četným stromovím posázené a pěkně upravené. Při zdi u cesty vedoucí od vchodu je náhrobek rodiny Balasů z r. 1584, krásné dílo renaisanční, o něco dále podobný náhrobek rodiny Damešů z roku 1585. Po pravé straně vchodu na 2. hřbitov je náhrobek F. K. Brožovského z Pravoslav. Z novějších náhrobků vyniká Kristus na kříži od L. Wurzla (na hrobě MUDra. Kýbala poblíž vchodu) a mramorový relief od L. Šimka (na hrobce Klarnerovské).

Od kláštera stinnou cestou „na sadech“, vroubící severní část města, přijdeme ku střelnici městského sboru ostrostřelců. Zajímavá jest sbírka terčů, různými obrazy po-

malovaných; terč takový každoročně věnuje „král“, zvítězivší při střelbě o Božím těle. Novější visí po stěnách střelny, staršími vyložen jest strop; nejstarší terč je z roku 1790., nápisy jsou v 5 řečech. U střelnice jest restaurační zahrada, v níž konají se v létě koncerty a slavnosti, a malý park.

Naproti střelnici postavena r. 1896. dle plánů arch. Zeyera příhodná Sokolovna.

Od Sokolovny alejí spějeme do moderní části města, zvané Nové Město. Středem jest široká třída Nádražní s lipovým stromořadím, vedoucí od Husovy tř. k nádraží, k té pak pojí se v pravo i v levo zárodky příštích ulic; v této části města má býti postaven též nový krajský soud. Z veřejných budov zmínky zasluhují budova okr. hospodářské záložny, vystavěná r. 1888. nákladem 35.000 zl. dle plánů Rud. Stecha; façadu její zdobí od r. 1896. dva dekorativní obrazy Mik. Alše, Hospodářství a Spořivost, jež každým tahem hlásají svéráznost tvorby tohoto umělce; kolorovány byly A. Hofbauerem.

V ose Nádražní třídy proti hosp. záložně postavena bude nádherná renaisanční budova okresního domu, projektovaná arch. J Vejrychem, kde bude umístěno i okresní museum.

Nedaleko okr. hosp. záložny stojí divadlo.

Divadlo slanské jest pěknou ukázkou svépomoci slanského občanstva. Již r. 1844. měl Slaný svá ochotnická představení. Několik přátel divadla pojalo r. 1880. úmysl zbudovati samostatnou budovu divadelní. Zřízena „akciová společnost pro vystavění a udržování divadla“ a po 3 letech neunavné práce a po nemalých obětech finančních 30. prosince 1883. otevřeno nové příhodné a rozsáhlé divadlo, jakým může se chlubiti jen několik českých měst. Mužové, jichž energii podařilo se divadlo z nepatrných prostředků finančních postaviti, jsou pp. Alb. Maysl, V. Mrzílek, Ant. Šilhan a D. Šťastný. Budova, provedená nákladem as 50.000 zl. dle plánů stav. rady J. Fialky (nyní ředitele státní průmyslové školy v Pardubicích) může pojmouti pohodlně 700—1000 diváků do přízemí, lóží, na balkon a galerii. Jeviště je 7 m. široké a 9 m. hluboké. Divadlo osvětleno je plynem. R. 1888. postoupila společnost budovu Občanské záložně slanské za zbývající částku dlužného nákladu asi 20.000 zl.; ústav tento nyní spravuje divadlo, kdež provozují divadelní hry ochotnický spolek a kočující společnosti herecké, pořádají se koncerty a pod. Ve světlém foyeru ob čas upravují se výstavy umělecké, tak r. 1892. výstava děl malíře F. Velce, r. 1897. malíře J. Holuba.

Třídu Nádražní uzavírá nádraží dráhy

pražsko-duchcovské, která vystavěna byla v l. 1871—73. Z Nového města ulicí Žižkovou přejdeme v tovární čtvrť v jižní části města. Tu stojí dva velké závody průmyslové:

Továrna na stroje, kotle, drátěná lana a slevárna založena r. 1872. B. šl. Bolzanem a firmou Tedesco a spol. Ze skrovných počátků vzrostla továrna v létech osmdesátých v podnik průmyslový velkých rozměrů a zejména neunavnou snahou společníka, později majitele firmy inž. Maxe Hirsche závod všestranně zdokonalen. Po smrti Hirschově r. 1898. prodána továrna dědici pražské akciové společnosti strojírny dříve Breitfeld, Daněk a spol. Továrna, která jest takřka životní podmínkou města, zaměstnává as 800 dělníků a asi 50 úředníků. Hlavním předmětem výroby jsou zařízení strojová pro cukrovary a podniky horní, konstrukce různých druhů topenišť (patent Bolzanův), kotle, drátěná lana atd. Vývoz do Bulharska, Bosny, Německa, Ruska, Balkánu, Uher; roční výroba representuje cenu asi 3 milionů korun. Osvětlení je elektrické a plynové.

Sousední přádelna na bavlnu, ohromná sedmipatrová budova, je majetkem firmy H. de Liser; pracovati počala 1842. jako podnik akciový, v majetek nynější firmy přešla r. 1873. V přádelně je 22 000 selfaktorových

vřeten; dělníků je asi 300, roční výroba 1 milion — $1^1/_2$ mil. angl. liber bavlněné příze v ceně 700.000—1 milionu korun.

K těmto podnikům druží se v této části města akciová plynárna, podnik na českém venkově dosti vzácný. Závod založen několika snaživými občany r. 1870. akc. kapitálem 40.000 zl. a působí od té doby velmi zdatně. Plynárna započala činnost 27. srpna 1871.

Tu možno připomenouti i ostatní průmyslové podniky, v jiných částech obvodu městského založené.

Akciová továrna na umělá hnojiva a lučebniny, založená k podnětu slans. hospodářského spolku r. 1894. stojí při pražské silnici; dělníků v době kampaně asi 150. Poblíž chemické továrny při silnici do Netovic stojí nové rozsáhlé městské jatky. Továrna na měděné, kovové a železné výrobky K. Scheinpfluga zal. 1864; v nynějších místnostech (blíže lázní) bývala papírna, jež r. 1876. vyhořela; dělníků 50; hojný vývoz. Továrna na velocipedy V. Michla na západním konci města zal. 1895; nynější budova vystavěna r. 1897. V továrně na svršky Al. Langweila (nástupce Rudolf Stein) pracuje asi 30 dělníků; svršky na obuv vyváží továrna zejm. do Německa, Francie a Švýcar.

Společenský kamenouhelný důl Caroli pod městem při velvarské silnici založen byl r. 1830. Býval majetkem bar. Riese ze Stallburgu, nyní je majetkem peštské firmy Haas Deutsch; zaměstnává asi 100 dělníků; v posledních létech těžba je nevelká.

Slevárna a strojírna firmy Křesadlo a Kotina, kde zaměstnáno jest přes 40 dělníků, betonárna A. Sajlera, obě při pražské silnici.

Cukrovar bar. Riese zanikl r. 1884, pivovar hrab. Clam-Martinice téhož roku.

Z ruchu továrního vracíme se Smečenskou třídou ku středu města. Pražskou silnicí sejdeme v pravo kolem bývalých jatek k vodárně městské. Vodovod, přivádějící městu pitnou vodu, zřízen byl po četných pokusech a dlouhých přípravách během r. 1898. Voda svádí se do města se dvou stran: jednak z pramenů u M. Kvíce, odkud voda, vytlačená do vodojemu při cestě na Hájích naproti nemocnici umístěného (na 2000 hl. vody) zásobuje hořejší části města; jednak ze štol při cestě do Netovic, odkud voda přitéká vlastním tlakem do nižších částí města. Ve vodárně jsou umístěny potřebné stroje a z ní rozvětvuje se potrubí po celém městě. Stojanů jest 30, hydrantů 23. Náklad obnášel asi 62.000 zl.

Ulicí „za fortnou“ (dle bývalé branky,

jež v těch místech stávala) přijdeme na malé náměstí Komenského, kde r. 1895. postavena nová rozsáhlá budova chlapecké školy obecné i měšťanské (dle plánů arch. Kaury, náklad 125.000 zl.); socha Komenského na škole jest dílem Strachovského

V budově školní (při vchodu ze Školské ul.) sídlí od r. 1898. veřejná knihovna, založená Musejním spolkem r. 1897. po dvouletých pilných přípravách; vzdělávací působení knihovny, čítající as 3000 svazků, pro město i široké okolí je výborné.

Na domě proti škole v Školské ulici zazděny jsou starobylé skulptury (býv. dům „u Maňasů“).

Druhá velká budova školní, školy dívčí, postavena r. 1882. nákladem 74.000 zl. v třídě Palackého; naproti škole jest od konce r. 1898. v místnostech naprosto nevhodných umístěn c. k. poštovní a telegrafní úřad a telefon.

Hlavní události z dějin městských.

Jméno Slaného pochází od slaného pramene, jenž (dle Hájka) na úpatí Slanské hory za knížete Nezamysla r. 750. byl objeven. Krajina slanská v dobách těch, jak dokazují četné nálezy archaeologické, dávno již byla obydlena, ale kdy město povstalo, přesně udati nelze. Historik slanský prof. J. Lacina domnívá se, že základem jeho byl hrad Slaný, založený Soběslavem I. asi r. 1126, město

pak že vzniklo za Václava II., který nadal je právem magdeburským, koncem 13. stol.; jiní kladou původ města do doby starší. Královským městem stal se Slaný r. 1305. Král Jan r. 1336. potvrdil a rozmnožil výsady městu propůjčené. Po strašném požáru, který město z jara r. 1371. zachvátil, a při němž dle zprávy Beneše z Veitmile zahynulo více než 2000 lidí, rozmnožil znovu císař Karel IV. (r. 1372) privilegia městská. Bouře husitské zachvátily přirozeně i Slaný. Nepochybně na jaře r. 1420. zřízena v městě, jež přiklonilo se k straně podobojí, duchovní správa taková; téhož roku ještě přibyl do města lstí Viléma Zajíce z Hasenburku obsazeného císař Zikmund. K rozkazu papežského legáta upálen tu kněz pod obojí a jistý měšťan. Vláda Zikmundova netrvala dlouho, neb již příštího roku 1421. otevřelo město brány Pražanům, přilícím ve vítězném nadšení od Chomutova. Po roztržce Pražanů a Táborů tito r. 1425. pokusivše se marně o Prahu, zaměřili ku Slanému, kterého po 12denním obléhání dobyli a jejž hrozně zpustošili. Četa měšťanů slanských připomíná se v bitvě u Lipan po boku vojska Táborského. Utišením bouří válečných znenáhla město počalo se zvelebovati a mohutněti, až za vlády vzácného příznivce svého Jiřího z Poděbrad dospělo vrcholu rozkvětu. Než »zlatá doba« tato netrvala dlouho. Aristokracie česká za Vladislava zmohutněvší podtínala kořeny moci městské a nevyhnula se ani Slanému. První ránu zasadil Slanému jako i jiným městům Ferdinand I. konfiskací jmění jeho po vzpouře r. 1547. R. 1562 král vrátil větší část toho jmění, ale pokoření města a revise privilegií jakož i zřízení císařských rychtářů bylo znamením konce moci městské. Povstání r. 1618, jehož Slaný se súčastnil, a konfiskace pobělohorské zasadily městu ránu smrtelnou, jejíž jizvy do dnes je znáti. Město ztratilo své privilegie a přibráno k fisku královskému, 1622. zastaveno a 1638. se všemi vesnicemi a statky prodáno Jaroslavu Bořitovi z Martinic dědičně za 200 000 kop míšenských.

Některá privilegia vrátil městu hr. Jiří Adam z Martinic, ale město již z úpadku se nevzmohlo. Protireformace, již počal Bořita, zejména na Slansku slavila vítězství. Smutné jsou dějiny města až do konce 18. století. Teprve po reformách Josefinských počíná se město zvolna zdvihati z velikého úpadku. 8. září 1794. prohlášeno město opět za svobodné pod ochranou vrchnosti. Zvolna probouzí se vědomí národní a město roste pomalu hospodářsky i kulturně.

V nové době znáti na všech stranách pokrok, třeba však ještě mnoho vykonati k úplné dokonalosti. Gymnasium založeno Piaristy 1667., několikrát zrušeno a vládou znovu povoleno, až r. 1878. snahou občanstva jako ústav obecní bylo znovu zřízeno a postupně rozšiřováno. R. 1891. převzato do správy státní. Školy národní (2 obecné a 2 měšťanské) navštěvuje přes 2000 dětí; pokračovací škola průmyslová existuje od r. 1879, pokr. škola obchodní od r. 1892; zimní hosp. škola založena 1894; na městské hudební škole, založené nadáním F. K. Brožovského z Pravoslav r. 1830. a otevřené 1845. v posledních letech se nevyučuje, ač bezdůvodně.

Po stránce hospodářské důležito jest založení »Občanské záložny« r. 1864; druhý peněžní ústav Okr. hospodářská záložna, vznikl r. 1883., třetí, městská spořitelna, r. 1898. Průmysl tovární nenachází v městě dosti příznivých podmínek, jest tedy dosti skrovný. O jednotlivých závodech průmyslových svrchu stala se zmínka. Živností průmyslových i obchodních Slaný ode dávna měl hojnost; v dřívějších dobách kvetlo zejm. soukenictví; dnes, nehledíme-li k hojně rozšířenému obuvnictví, zvláštního charakteristického odvětví výrobního není.

Zemědělství jest na vysokém stupni vývoje, any pozemky na Slansku náležejí k nejúrodnějším v Čechách; význačným jest pěstování cukrovky, jež pokrývá skoro $^1/_4$ půdy; chovu dobytka věnuje se dosti veliká péče. Komunikační prostředky jsou dosti nedostatečné, vedeť

Slaným jediná trať dráhy pražsko-duchcovské. Jednání o dráze ze Slaného na stanici buštěhradské dráhy Smečno-Sternberk vleče se již několik let. K interurbánní síti telefonní připojen jest Slaný od r. 1894. (34 stanice). Velmi dokonalá jest síť silniční v okresu slanském; délka silnic okr. obnáší dnes 206 km. (r. 1865 : 30 km.)

Z úřadů zeměpanských sídlí tu c. k. okr. hejtmanství, okr. soud, hlavní berní úřad, revírní horní úřad, evidenční úřad katastru daně pozemkové, poštovní a telegrafní úřad, finanční stráž, cejchovní úřad; úřady samosprávné: obecní a okresní zastupitelstvo (po 36 členech).

Spolků jest přes 40. Kulturní práce nejvíce všímá si »Palacký«, musejní a literární spolek (dříve Musejní spolek) zakládáním knihoven, přednáškami, výstavami atd.: od r. 1893. vydává spolek ročenku »Slanský obzor«, obsahující články odborné a statistiku všeho života v městě i okolí. Redaktoři postupně V. Štech, A. Ctibor, P. Hrubý. Nyní vychází 4krát do roka jako časopis. Další spolky: Pěvecký spolek »Dalibor«, Spolek divadelních ochotníků, Obč. beseda, Sokol, ostrostřelci, hasičský sbor, voj. vysloužilci, Řem. beseda, Ženský dobročinný spolek »Libuše«, Hospodářsko-průmyslový spolek, odbor Ú. M. Š., Klub velocipedistů, klub turistů, místní odbor Husova fondu, občanský klub, politický spolek, dělnická jednota, všeob. vzdělávací dělnický spolek, Osvěta, Spolek národního dělnictva Havlíček a j.

Místní týdenník Světlo a Svobodný Občan.

Slaný v posledních letech mnoho nevzrůstá, ježto není k tomu zvláštních podmínek; snad chystané zřízení krajského soudu a projektovaná dráha mrákavská, která by se prodloužila opáčným směrem k Mělníku, povzbudí město k rychlejšímu vývoji.

Vynikající rodáci: K. J. Biener z Bienenberga, vynikající archaeolog (1731—1798), F. K. Brožovský z Pravoslav, právník a bibliofil český (1765—1830), JUDr Jos. Frič, politik a první český docent na právn.

fakultě pražské university (1804—1876), F. D. Kynský, národní buditel (1777—1848), F. K. Miltner, archaeolog (1797—1874), Jos Navrátil, znamenitý malíř (1798—1865), K. A. Vinařický, spisovatel (1803—1869). Z mladších: B. Frida, spisovatel, J. Holub, akad. malíř. Staří letopisci jsou V. Kněžoveský (16 stol.) a Daniel Vepřek (17. stol.) Rodné domky Kynského a Vinařického v ulicích Kynského a Soukenické označeny jsou pamětními deskami.

Vycházky.

1. Každému, kdo do Slaného zavítá, lze nejprve vřele doporučiti vycházku na Slanskou horu. Cesta k hoře od děkanského chrámu je značena míst. odborem K. Č. T. a připojuje se k cestě (též označené), odbočující se silnice Velvarské. Pod Slanskou horou v ulici „u Slané vody“ je památný slaný pramen. Slaný pramen byl v Čechách jistě zjevem neobyčejným, proto zachovalo se o něm hojně zpráv. Počátek činí Hájek (16. stol.) smyšleným vypravováním, jež dosti je známo; po něm vyskytují se zprávy o pramenu ještě u 13 spisovatelů 17 - 19. stol.; jeden z nich vydal i samostatný spisek. Pramen byl zkoumán (i na podnět vlády) a líčeny nejrůznější jeho účinky. Že by se kdy byla z vody sůl vyvařovala, tomu odporují všechny zprávy již v 17. stol. Ba již r. 1581. odpovídá město král. komoře na její dotaz, bylo-li

by možno sůl z vody vyráběti, že voda je sice poněkud slaná, ale že rada se domnívá, že by byl zbytečný náklad na pokus a výrobu soli. Možno, že pramen v době, kdy byl objeven, a snad ještě nějaký čas později obsahoval značnější množství součástek nerostných slané příchuti; čím dále tím více mizela však tato vlastnost, až za našich dob voda jeho (dosud „slaná voda“ zvaná) neliší se od jiné vody pramenité; podnes však je to nejlepší pitná voda v městě. Jedinou upomínkou na bývalou slávu slaného zřídla jest latinský nápis nad pumpou, jíž se slaná voda čerpá. Nedaleko odtud jsou městské lázně, postavené r. 1842; stoka lázeňská vystavěna z materiálu zbořené pražské brány.

Asi za 10 minut dojdeme k patě hory. Slanská hora je mohutná kupa čedičová, jež má v průměru asi 400 m.; vrchol je 326 m nad mořem. Strana ku městu obrácená je příkrá a srázná, na opačné straně táhnou se mírným svahem pole až k vrcholu. Při úpatí hory na několika místech jsou lomy čedičové, jež vážně ohrožují celé mohutné těleso hory a vnikají stále hloub v její útroby; čediče odtud užívá se zejména jako výborného štěrku na silnicích. Úbočí hory posázena jsou hojně stromovím. První počal osazovati horu a upravovati cesty měšťan slanský Hohlweg v letech

1860tých; úkol ten převzala později obec; dnes pokrývá dvě třetiny hory rozsáhlý sad, jímž vinou se pohodlné cesty. Skupiny skalin, strmé stráně, těsné průchody v skalách čedičových upravené, bujné keře a hojné stromoví — vše tvoří půvabný celek, dýšící namnoze romantikou. Po $^1/_4$hodinném stoupání dostihneme temene hory, kde 3 kříže, daleko z okolí viditelné, jsou znamením vítězné protireformace. Vyhlídka se Slanské hory jest rozkošná; u nohou našich rozkládá se město, kol do kola pak přehlížíme pestrý obraz celého okresu slanského i dalekého okolí jako velikou plastickou mapu. K západu lemují obzor tmavé hvozdy Podlesí, ukončené věžemi zámku a kostela smečenského, v lesích pak prokmitají četné osady tichého toho kraje. Na severu táhne se souvislý řetěz malebných vrcholů českého Středohoří, z něhož vynikají: Milešovka, Hasenburk, Košťálov, Lovoš, Radobýl, Říp a jejž uzavírá mohutné Sedlo. Za skupinou lounských vrchů zalétá oko k pohraničným Horám Krušným. K východu za Velvary a Chržínem viděti Mělník, Mšeno, v pozadí Bezděz, Rol, Ještěd a za dnů obzvlášť jasných i Krkonoše. K jihu, kde vyhlídka je nejomezenější, zříme řadu dolů uhelné pánve kladenské a výše položené části Kladna (zejmena novou radnici), zahalené věčným dýmem, Vinařickou horu (nejvyšší bod

slanského okresu, 410 m.) a v lesích ukrytý kostelík Libušínský. Směrem ku Praze viděti lze letohrádek a oboru Hvězdu. — Slanská Hora má důležitý význam v archaeologii jakožto předhistorické sídlo; výsledky četných výzkumů, které tu konány od počátku 19. stol. uloženy jsou v zemském museu i v museu slanském.

2. Mnoho pěkných procházek poskytují sady „Na Hájích“, které táhnou se nad vzpomenutým již parkem nemocničním až k silnici zlonické v délce asi dvou km. Zajímavá vyhlídka na Slaný se Slanskou horou a na Středohoří (nejlépe od křížku, stojícího na cestě k Lidicům).

3. Třetí vyhlídkový bod nad Slaným jest pahrbek jižně od města, na němž postavil r. 1662. hr. Bernard Ig. z Martinic kapli božího hrobu dle vzoru jerusalemského (kaple podobá se kapli stojící v Praze na Petříně).

Výlety do okolí.

Táhlá údolí, v jichž klínu vinou se potoky, směřující od vysočiny džbánské k Vltavě, široké roviny s úrodnými rolemi, nevysoké stráně, rozsáhlé ovocné zahrady — toť povšechný obraz blízkého okolí slanského. Není

to kraj pro turistu na první pohled vábný; krás přírodních užije však i na Slansku turista, který se neleká vykonati procházku několika hodin; příkladem budiž uvedeno stručně několik výletů do okolí.

1. Nejznámějším výletním místem jsou lázně šternberské. Cesta vede se silnice smečenské od kapličky „v Ouvalce“ Malou a Velkou Kvící a Přelící (starý kostelík a dřevěná zvonice se zvonem z r. 1386. s nejstarším českým nápisem). Do rozkošného údolí šternberského vcházíme podél bujné lučiny cestou, vroubenou stromovím („Italie“). Cesta vede k restauraci dobře zřízené s velkou stinnou zahradou. Hned vedle jest zámeček, postavený místo bývalé tvrze Bílého Újezdce smečenským hrabětem F. K. Martinicem. Širokou alejí staletých stromů přijdeme k lázním šternberským, jichž železité prameny zvláště dříve byly hojně hledány pro účinnost v různých nemocech. Dnes zajíždí do zátiší šternberského letní hosté, k jichž pohodlí vystavěno tu několik vill. (Lékař p. Dr. Teubel bydlí v Smečně.) Ve ville Jirušově (čtvrtá směrem od restaurace) chová se zajímavá pamětní kniha s podpisy lázeňských hostů; mezi nimi je i podpis K. Havlíčka, jenž tu poslední dny před smrtí bydlel; také Palacký pobýval ve Šternberku, a Jos. Jungmann psal tu r.

1847. své zápisky. Letní pobyt v Šternberku zpříjemňují četné procházky do blízkých lesů smečenských, bažantnice a obory; na stanici dráhy buštěhradské Smečno-Šternberk je lesem hodina cesty. V blízké vesnici Ledčích uprostřed rozsáhlé návsi s několika starými stavbami lidovými stojí kostelík, chovající několik cenných památek uměleckých; na statku č. 3. zazděn jest kamenný relief, znázorňující kladení Krista do hrobu, práce 16. stol. Za Ledcemi blíže Nové Vsi přijdeme do krajinky velmi malebné, jež působí takřka dojmem krajiny na úpatí šumavském; odtud pak po ½ hodině dojdeme k „srnčímu rybníku“ ukrytému v stínu vysoké porostlé stráně — šumavské jezero v drobných rozměrech. Poblíž rybníka jsou zbytky valů bývalé tvrze Hradečna. Lesní cesta vede až k dřevěné myslivně v oboře; oborou dáme se ku Smečnu, jehož renaisanční věž zámecká z daleka kyne vstříc. Ze Šternberka vede přímo do Smečna pěkná alej.

Městu Smečnu (as 2000 obyv.) přední ozdobou jest zámek, známé sídlo hraběcí rodiny Clam-Martinické. Zámek, stavení jednopatrové, tvoří čtverhran a obklopen jest se všech stran příkopem. Charakteristickou jest vysoká věž nad hlavní branou se vypínající, s krásnou, štíhlou galerií, viditelná po dalekém okolí. Nejstarší částí zámku jest věž na vých. straně,

v níž jest kaple (15. stol.), ostatní stavba jest z 16. stol. Po kamenném mostě branou v přízemí vysoké věže vcházíme do nádvoří; kol do kola po stěnách zámku viděti znaky pánů smečenských a jich manželek (od r. 1460). Na sev. straně jest vchod do pokojů zámeckých. Starobylá kaple sv. Anny rozměrů velmi skrovných zbudována jest v pěkném slohu gotickém; umělé jest zejména klenutí, jehož žebra tvoří trojhrany a kříže. Vzácný skládací oltář sv. Anny na zevní straně zdoben jest malbami, uvnitř obsahuje starobylou umělou dřevořezbu, pěkně polychromovanou a zlacenou (sv. Anna a Madonna); na postranních křídlech jsou řezby a obrazy sv. Kateřiny a Barbory. V gotických literách čte se nápis: Fecit mihi magna, qui potens est. Latinský nápis na levé zdi hlásá, že kapli spolu se zámkem zbudovali Bořita z Martinic a Anna Dražická z Kunvaldu r. 1460. Naproti jest znak Martinický a Šternberský s nápisem, oznamujícím obnovení kaple r. 1630. Posledně obnovena kaple r. 1838; tenkrát opatřena také tři vysoká gotická okna barevnými skly s obrazy svatých a znaky Clamovskými a Guilfortskými. V severozáp. rohu v přízemí jest divadlo; na oponě vyobrazen zámek Klam v Hor. Rakousích. Vedle jest archiv; část jeho je umístěna v 3. patře věže. Archiv jest důležitým pramenem dějin českých

*

zejm. 17. stol., nebyl však dosud úplně prozkoumán. Nejstarší original jest z r. 1454.; mimo jiné chová se tu denník Jarosl. Bořity z M. psaný česky, něm. a latin. Na úzké chodbě v 1. posch. zámku zachován jest původní dřevěný strop z 16. stol. s pěknými ornamenty. Z památností uvnitř zámku připomenouti jest zejm. bohatou knihovnu, sbírku rytin, obrazy pánů z M. a jich manželek, krásně zachovaná vzácná kamna z r. 1603. s podobiznou a znaky Jar. Bořity z M. a jeho choti, model zámku atd. Ze zámku po schodech, zdobených zábradlím s uměle kovanou mříží schází se do rozsáhlé zahrady zámecké; barokový sklenník s nástropním obrazem vystavěn pod správou Michala Dienzenhofera.

Dějiny.

Zámek smečenský povstal asi na místě dřívější tvrze. Nejstarší známý držitel Smečna Boleslav ze Smečna připomíná se r. 1252. Až do 15. stol. byla tvrz sídlem rodu ze Smečna. R. 1418 koupil Smečno Markvart z Martinic; syn jeho Bořita z Martinic zbudoval r. 1460. zámek v nynějším rozsahu. Nejznámější z rodu Martinického jest Jaroslav Bořita z Martinic, král. místodržící svržený r. 1618. s okna hradu pražského, pozdější hrabě a vladař domu smečenského (viz. dějiny Slaného). Synové jeho byli Jiří Adam a Bernard Ignác z Martinic. Poslední mužský potomek rodu Bořitů byl František Karel hr. z Martinic; po smrti jeho (1789) provdala se vdova jeho za Karla Josefa hr. z Clamu, jenž se svolením císařským převzal i jméno a znak hrabat z Martinic. Držitelem Smečna od té doby

jest rod Clam-Martiniců. V české historii posledních let nejznámější jest Jindřich Jaroslav hrabě z Clam-Martinic († 1888.); dnešním držitelem panství smečenského jest synovec jeho Jindřich.

Prohlídka zámku jest dovolena.

Před zámkem stojí 2 obelisky, postavené hr. J. A. z Martinic na pamět pobytu jeho v Římě. Poblíž zámku jest pivovar, dvůr i kancelář hraběcí. Kostel smečenský sv. Trojice vystavěn r. 1587.; uvnitř zachoval se původní gotický sloh, zevnějšek krášlí bohatý renaisanční portál se znaky Martiniců a pánů z Vrtby. Náhrobek V. Vejdy z Bezděkova v kostele jest z r. 1628.

Krásné lesy smečenské počínají hned za městem.

2. Neméně krás než lesy smečenské skýtá P o d l e s í. Není krásnější charakteristiky tohoto kraje nad slova V. Beneše Třebízského v úvodu k „Bludným duším“: „Asi tři hodiny od Slaného vine se celým západním obzorem oblouk ovitý pruh černých lesů. K nám do kraje dívají se věčně věkův s hlavami zasmušilými, jako by na ně boží slunce ani nezasvitlo. Když v jaře kolkol všude usměvavá zeleň, jsou čela jejich tmavá jako noc; když v létě kolkol všude samé zlato, jsou vrcholky jejich jako pochmurný mrak, kterýž v sobě nese pohromu; když v jeseni lítá po holých stráních „posvícení“, zamračenců se ani nedotkne; a když v zimě všude všecko bílo a když se ta bělota leskne

jako nevěstiny atlasové šaty, hledí na nás lesy ještě zamračeněji, jako by byly plny hněvu a zášti až do kořenův. A táhnou se daleko; musíš jimi kolik hodin cesty. A mezi těmi lesy dřímají v údolinách tiché dědinky . . . Těmto vesnicím říkají Podlesí, a vesničanům Podlesáci.“

Na pokraji Podlesí leží Třebíz, rodiště Benešovo, jemuž tu postaven r. 1892. pěkný pomník (dílo F. Hergesella a A. Procházky). Některé vycházky:

a) Ze Slaného přes Byseň, Libovici do Jedomělic; kolem školy polní cestou k lesu, pak v levo podél lesa až nad myslivnu Pozdeňskou, odkud krásná vyhlídka na Srbečské údolí. Dále do lesa a první pěšinou v pravo dolů ke vsi Hřešicům. Z Hřešic lesní serpentinovitě se vinoucí cestou vzhůru na stráň do Bilichovských lesů (četná botanická unika) přes Gotthardské údolí kolem rybníku v následujícím údolí, pak lesem vzhůru a po prvním průseku v pravo do Žerotína (zříceniny hradu Žerotína); odtud buď do Týnce Panenského (mohutné zbytky nedostavěného chrámu při kláštěře Klarisek) aneb kolem Pacovského mlýna přes Kokovice na nádraží Klobucké, drahou do Slaného. (Celodenní.)

b) Ze Slaného do Jedomělic; za potokem v pravo do lesa po cestě stále až k vršku

„Kejkolek“ (360 m). S návrší za jasného povětří krásný rozhled na celé pásmo Středohoří, Bezděze, Ještěd a celou krajinu až ku Slanému a Praze. Lesní cestou v pravo do údolí kolem hájovny ke mlýnu u sv. Jana (zámeček) a po cestě podél lesa na Písek (Lotouš). Po silnici do Slaného. (Polodenní).

c) Kdo chce vniknouti v srdce Podlesí, tomu odporučiti lze tento dvoudenní výlet:

Ze Slaného na stanici dráhy buštěhradské Smečno-Šternberk (pěšky 2 hod.), drahou do Milostína-Kounova. Z Kounova lesem na hrad Pravdu (rozsáhlá zřícenina, rozhled), do Solopisk a Ročova (dobrý nocleh v hostinci p. Snopka). Druhý den Dolním Ročovem (Dienzenhoferův, krásný chrám s klášterem Augustinianským) chmelným krajem do Smilovic a na Dřevíč (bývalý župní hrad, zachované dvojí mohutné valy, krásný rozhled). Z Dřeviče buď krásnou cestou okolo Hvížďalky do Hříškova, po silnici do Bedřichovic, Sulce, Toužetína, Donína, Vrbna n. lesy a drahou do Slaného, aneb Vinařicemi do Loun. K výletu odporučuje se červenec a 1. polovice srpna, kdy široká údolí mezi lesnatými stráněmi poseta jsou ohromnými řadami chmelnic.

3. Nejvyšším bodem okr. slanského jest mohutná čedičová kupa Vinařická hora. Nejkratší cesta odbočuje se silnice smečenské

(tabulka) v levo, vede pod Božím hrobem do Sak, kde počíná stoupání. Pohodlnější výstup jest od vesnice Humen, nejpříkřejší od Střebichovic. Slanský odbor K. Č. T. má v úmyslu zříditi na vrchol stezku, ježto dosavadní výstup na horu jest dosti nepohodlný. Vyhlídka s temene vrchu (410 m) uspokojí každého turistu. Krásný jest pohled na Smečno, Kladno, Libušín a blízké okolí; pěkně lze přehlédnouti zejména většinu dolů uhelné pánve kladenské. Poněkud dále viděti Slaný, Velvary, Mělník; na obzoru Středohoří s četnými vrcholky, Rudohoří, Bezděze, Ještěd. Na druhé straně zříti lze v dálce výše ležící části Kr. Vinohradů a pražskou rozhlednu.

Pod Vinařickou horou je Libušín, jemuž podnětem k rychlému vzrůstu bylo objevení vrstvy kamenouhelné r. 1884. a založení dolů Mirešovské společnosti. Dobrý hostinec „na zastávce.“ Ze Slaného do Libušína nejkratší cesta jest po silnici smečenské, potom v levo k dvorci Téhuli; pískovou cestou přes okresní silnici v pravo k lesíku, pěšinou nejprve podél lesa, potom lesem okolo křížku, u ohybu cesty, vedoucí do Svinařova, v levo pěšinou do údolí k vodárně, odkud žene se pitná voda do Libušína; přes vrch po cestě kolem nového hřbitova na silnici Smečno-Svinařov, po silnici až do Libušína; při rozcestí buď v levo do dolů neb v pravo

do obce. V lese za osadou u kostelíka sv. Jiří jsou skrovné zbytky valů bývalého hradiště, dle pověsti sídla Libušina. Údolí potoka, jež odtud až ke Kralupům se táhne, i dle kostelíka údolím svatojirským se zove, jest velmi přívětivé; probíhá tudy též dráha Třebichovicko-Kralupská. V údolí tom leží Knoviz, rodiště dra. A. P. Trojana, jehož rodný dům (mlýn) r. 1894. označen deskou (dílo E. Halmana); nedaleko Knovize „Husova kazatelna", kde dle pověsti Hus kázával. Dále v údolí Zvoleněves s cukrovarem a zámkem (soukromý majetek císařský.)

4. Zříceninu Okoře, údolí kovarské a Budeč lze navštíviti pohodlně, použije-li se až do Kovar dráhy. S kovarské silnice dáme se v levo pěšinou k lesu, dále lesem a polní cestou ku hradu Okoři ($^3/_4$ hod). Také možno jeti až do Noutonic, odkud je ku hradu asi $^1/_2$ hodiny.

Hrad Okoř jest nejrozsáhlejší a nejpěknější zříceninou v okolí pražském. Stojí na příkré skále čedičové v údolí Zákolanského potoka. Hrad jest se všech stran ukryt, tak že vidíme jej teprve, když jsme u něho. Rozsáhlé rozvaliny rok od roku pustnou, a ježto není nikoho, kdo by se staral o záchranu, vydán jest hrad úplné zhoubě a zkáze. V zříceninách dnes těžko je shledati půdorys roz-

sáhlého hradu; z bývalých bran zachovaly se skrovné zbytky, polovina velké čtverhranné věže, kde bývala kaple, jest sesuta; na zbytcích paláce v západní části hradu viděti jest zvenčí rýsování z 16. stol., krákorce a pěkné okno. Zkázu hradu jednak uspíšily pověsti o pokladech jezovitů tu zakopaných, jednak zdiva hradu užito ku stavbám v blízké vesnici . . .

Dějiny Okoře nejsou slavny. Hrad Okoř vystavěn byl asi v 14. stol. nejspíše Františkem Rokycanským, měšťanem pražským. V 15. stol. byl hrad v držení některých rodin pražských; r. 1518. koupen byl Hynkem Bořitou z Martinic na Smečně; od té doby náležel držitelům zámku smečenského, až odkazem Jaroslava Bořity z Martinic připadl semináři jezovitů u sv. Václava v Praze; po zrušení řádu r. 1773 zabrán Okoř k statkům, z nichž utvořen studijní fond. Od té doby hrad pustnul. Klub českých turistů s odborem slanským pomýšlely před časem na jakousi opravu hradu, avšak pro velký náklad, jehož by oprava vyžadovala, od toho upuštěno. Pod hradem jest vesnice Okoř; v hostinci chová se pamětní kniha hradu.

Z Okoře údolím kovarským je hodina cesty do Kovar. Tiché údolí kovarské, sevřené lesnatými stráněmi, vyložené bohatou zelení lučin, jimiž protéká v stínu vrboví zákolanský potok, jest nejpěknější partií na trati dráhy

pražsko-duchcovské mezi Slaným a Prahou. Nad Kovary stojí starobylý kostelík Budečský, památka bývalého hradiště a osady Budče. Kostelík sv. Petra, založený koncem 9. stol., je vzácným zbytkem romanského stavitelství v Čechách; z původní stavby zachována jest okrouhlá loď, k níž později připojena byla věž a v 18. stol. nová presbyteř. Uvnitř památnou je krásná dřevořezba Krista na kříži z 15. stol. Od kostelíka je pěkná vyhlídka zejm. do blízkého okolí, ale i na Středohoří a Mělník.

5. Na sever od Slaného leží přívětivé městečko Zlonice (asi 1800 obyv., stanice dráhy). Zámek (dříve zvaný Štáf) vystavěn byl v 17. stol. Valkounem z Adlaru na základech býv. zámku staršího; nad průjezdem dvoru zámeckého je znak Valkounů z r. 1602. Zámek s rozsáhlým majetkem v okolí patří nyní kníž. Kinským. Krásný barokový kostel postavený na počátku 18. stol. byl r. 1898. pod vedením prof. B. Ohmana obnoven.

Široká alej vede ze Zlonic k zámku Budenickému; při aleji jest kaple sv. Isidora s hrobkou Kinských, postavenou v podobě kříže. Zámek budenický pochází z 17. a 18. stol.; uvnitř pozoruhodna jsou několikerá rokoková kamna a výzdoba stěn některých pokojů. Veliký park při zámku jest z min. století.

6. Výlet do Velvar a na Vltavu.

Po silnici na východ ze Slaného vedoucí dojdeme okolo kostelíka Ovčárského (vedle stojí sloup vinařský asi z 16. stol, upomínka na bývalé vinice) vesnicemi Blahoticemi (zámek), Vítovem, Lunkovem a Ješínem po 2 hodinách do Velvar. Král. město Velvary má dle posledního sčítání 2302 obyv. (z nich 45 evangelíků, 81 židů) a 271 domů.

Stanice místní dráhy Kralupy-Velvary.

Pošta a telegraf na náměstí. Poštovní spojení s nádražím spol. státní dráhy ve Veltrusích.

Hostince: U arcivévody Štěpána (na náměstí, majetek Rolnické záložny, značný výběr novin), u Paříže a j.

Lékárna na náměstí.

Peněžní ústavy: Rolnická záložna. Okresní hospodářská záložna, Městská spořitelna, Spořitelní spolek.

Na náměstí jest děkanský kostel sv. Kateřiny, původně v gotickém slohu vystavěný; pozdějšími přestavbami byl znešvařen. Pozoruhodna jest křtitelnice z kararského mramoru, náhrobek Albrechta Strauche ryt. z Chlumku († 1595.), socha sv. Josefa od velvarského rodáka Aug. Střebského. Mramorové oltáře koupeny r. 1791. v dražbě z býv. kaple sv. Karla Boromejského při vlašském špitále v Praze. Radní dům s podloubím (nyní sídlo c. k. okr. soudu) dostavěn byl r. 1724. Okresní dům má pěknou zasedací síň. Od r. 1797. stojí na náměstí socha P. Marie s postavami sv. Mikuláše, Prokopa, Šebastiana a Václava od Střebského.

Malebnou Slanskou branou přijdeme ku zajímavému kostelíku sv. Jiří na jižní straně města, jenž při špitále pro 6 chudých Jiřím Pecharem r. 1582. byl založen a v přechodním slohu z gotiky do renaissance byl vystavěn.

Z bývalé obce Malvary na jihozápad od města zbyl hřbitůvek a kostel Všech Svatých, původně románský. Blíže malvarského rybníka stojí topol ohromných rozměrů.

Pod Radovičem je „svěcená studánka“ a kaplička sv. Trojice, kde sídlívali poustevníci.

Velvary, sídlo okr. soudu a okr. zastupitelstva jsou typem českého hospodářského městečka. Ulice i náměstí jsou čistě upraveny a vydlážděny. Město má obecné i měšťanské školy chlapecké a dívčí a průmyslovou školu pokračovací. Akc. cukrovar zaměstnává až 500 dělníků, továrna na ledek (s rozsáhlým dříve vývozem) delší dobu nepracuje. Ostatní průmyslové podniky jsou škrobárna, výroba sodovky, několik mlýnů a strojnických závodů.

Historie města je nehlučná. Velvary, založené dle pověsti Maďary (?) koncem 10. stol., poprvé se připomínají r. 1088. Za Karla IV. povýšeny byly na poddané městečko, r. 1497. na město a cís. Rudolfem na král. město. V předešlých stoletích Velvary několikráte vyhořely. Obec je rodištěm známých hudebníků Jana a Leopolda Koželuha.

Z Velvar na Řip jsou pěšky 2 hodiny. Nejkratší cesta přes Budohostice, Lečice, Černoušek a Ctiněves.

Z Velvar je hodina cesty do Nelahozevsi. Zámek Nelahozeveský na skále nad Vltavou v 16. stol. Floriánem z Grispachu postavený patří k nejkrásnějším památkám uměleckým vlašské renaisance, ač zevnějšek, pokrytý kdysi sgraffity, i vnitřek časem i zanedbáním oprav mnoho utrpěly. Renaisanční branou vchází se na čtverhranný dvůr, kde zříti lze dosud četné stopy bývalé nádherné výzdoby — bohužel již jen stopy. Hlavní stavení má štíhlou sloupovou galerii, jejíž půvab zazděním setřen. Obě postranní křídla pokryta jsou arabeskami a malbami, dnes vybledlými a valně poškozenými. Ozdobná brána ve východním křídle z r. 1613. zakryta je z části divokým vínem. Vnitřek, jehož užívají od r. 1874. německé jeptišky, které tu zřídily vychovávací ústav pro dívky, vyzdoben byl bohatými pracemi štukaterskými, táflováním a freskami; pozdější „opravy“ dály se takovým způsobem, že dnes ze všech památek zachovaly se skrovné zbytky, mezi nimi starodávný vlašský komín. Při zámku je park. Stará zahrada zámecká jest spustlá. Majitelé půvabného sídla, kníž. Lobkovicové, měli by krásnou tuto stavitelskou památku zachrániti od úplné zkázy vhodnou

(ovšem umělci prováděnou) opravou. — Pod zámkem jest vesnice Nelahozeves, rodiště skladatele Dra. Ant. Dvořáka. Zámecká restaurace nad Vltavou skytá příjemný odpočinek, a pěkná okolní krajina vábí turistu k vděčným vycházkám. K nejzajímavějším patří vycházka do parku Veltruského. U vsi Veltrus, kde jest německý dívčí pensionát, umístěný v bývalém zájezdním hostinci, rozkládá se na prostoře 106 ha park, založený Rud. hr. Chotkem v 18. stol. Park, kde příroda vypučela v plné bujnosti, zřízen jest z části na ostrově, utvořeném ramenem Vltavy, a náleží k nejkrásnějším v Čechách; uprostřed stojí zámek. Z Nelahozevsi buď pěšky ($^1/_2$ hod.) neb drahou podél Vltavy stihneme do Kralup. Jdeme-li pěšky podél řeky, kocháme se rozkošnou vyhlídkou na prospekt, který tvoří řeka, pobřežní háje a veltruský park s celým okolím. Cesta vroubena jest vysokými pískovcovými skalami bizarních tvarů. Skály ty jsou posledním výběžkem středočeského kamenouhelného útvaru a jsou prorvány železničním tunelem. Z Kralup do Slaného jest železniční spojení přes Podlešín.

Kralupy (spojená obec Kralupy-Lobeč). Důležité komunikační, průmyslové a obchodní středisko. Před čtyřiceti lety nepatrné ještě místo s 23 čísly má nyní 366 domů a asi 5000 obyvatel.

V místě pošta, telegraf a telefon (vše v Jungmannově ulici). Dráhy Rakousko-uher. spol. stát. dr. směrem ku Praze a Podmoklí, odbočky do Velvar a do Střebichovic, Buštěhradská dráha a Severní dráha Kralupy-Neratovice.

Po splavnění Vltavy, jež se má dokončiti r. 1906, lze očekávati, že se Kralupy stanou ještě důležitějším bodem komunikačním a obchodním, jehož význam by se ještě zvětšil, kdyby dosaženo bylo spojení mostem levého břehu vltavského s pravým.

Hostince: „U české koruny“ (u Křičků plzeňské pivo), pivovarská restaurace (se zahradou), „u beránka“. Vinárny Jos. Hájka a Prok. Masnera (na náměstí). Lékárna na náměstí. Spořitelna. Fotograf Jos. Holub v budově spořitelny u kostela.

Školy: Měšťanské školy chlapecké a dívčí spojené se škol. obecnými a průmyslová škola pokračovací. Veřejná knihovna a čítárna vydržovaná Řemeslnicko-čtenářskou besedou v radnici.

Gotický kostel, zasvěcený „Nanebevzetí P. Marie a sv. Václavu,“ postaven r. 1895. dle návrhů arch. Arnošta Živného z největší části munificencí dr. Ed. Tersche, probošta kapitoly sv. Vítské. Budova dosti konvencionelního slohu provedena z cihel. Pěkný

portál s reliefem od sochaře Čapka. Vnitřek činí pěkný dojem. V presbyteři figuralní malby na oknech „Nanebevzetí p Marie a čeští patronové“ provedené firmou Pazderovou v Praze. Hrobka zbudovatele chrámu. V lodi chrámové kovaný lustr pozoruhodné domácí práce.

Průmysl je zde velmi vyvinutý. Jsou tu dílny Buštěhradské a Čes. severní dráhy, chemická továrna rak. jednoty pro lučební a hutnickou výrobu, jež vyrábí různé kyseliny, strojená hnojiva, ohnivzdorné cihly a j., Brdlíkova chemická továrna na výrobky z dehtu, dva akciové cukrovary, Fischerův parostrojní pivovar a sladovna, Náprávníkova továrna na smaltované zboží, cukerní formy a parovodní roury, Kejřova lisovna a smaltovna plechového nádobí, Karpelesův velký parní mlýn, tři kruhové pece na výrobu páleného a hliněného zboží, výroba obuvi a svršků H. Dorníka a V. Rilla, dvě cementárny a j Vzrůstající průmysl zatlačuje ovocnictví, jež v okolí Kralup kvetlo, ač kralupské a dolanské švestky velmi dobrého jména požívají.

Průmysl tovární a rozsáhlý obchod s dřívím, uhlím a obilím, jakož i zdárně se vyvinující drobný průmysl a obchod podporuje čilý ruch a styk s celým lidnatým okolím. Zevnějšek

Kralup působí dojmem neladným, jejž zaviňují četné dráhy město na několik nesouměrných částí prorývající. Za to vděčné jsou vycházky po blízkém okolí na rozsáhlou, pěkně zalesněnou stráň Hrombabu a vysoký pískovcový ostroh Hostibejk. Za jasné pohody vyhlídka na Středohoří.

Geologicky zajímavá jest Červená Hůrka hned za hostincem „U české koruny“, jež proslula nálezem štíra z rodu Cyclophtalmus.

Vděčné jsou vycházky podél řeky. Mijíce velice frekventovaný přívoz kralupský (900.000 převozů ročně) jdeme proti vodě rozsáhlými zahradami a dospějeme za $^1/_2$ hodiny do Dolan, kde možno prohlédnouti zajímavou stavbu navigačního zdýmadla.

7. Výlet na Peruc. Ze Slaného do Peruce drahou. Z nádraží po silnici do městečka ke studánce Boženině (pověst o kníž. Oldřichovi a Boženě), k Oldřichovu dubu, po silnici kolem myslivny vzhůru, dále v levo ořechovým stromořadím na „krásnou vyhlídku.“ Odtud za jasného počasí panorama středohorské v plné kráse. Lesní pěšinou k myslivně chrastínské, po případě po prvni pasece do údolí stradonického a pěšinou v levo (turistské značky) k cukrovaru. Hraběcí hotel u cukrovaru. Jdeme-li odtud po silnici k Slavětínu vedoucí, na pokraji lesa

otevře se nám nový rozkošný pohled na Středohoří až k vrchům Litoměřickým. Na kraji lesa dělí se v levo cesta ku dvoru Debři, kde sejdouce do údolí můžeme vrátiti se pěknou procházkou podél „dlouhé louky“ k hotelu, aneb možno z údolí od mlýna Debeřského jíti strání v pravo pěšinou lesní na silnici, vedoucí do hořejší části Peruce. Z Peruce jsou po silnici 4 km do Slavětína; v chrámě znamenité fresky z 14. stol., obnovené P. Maixnerem; odtud polní cestou k nádraží Vrbno nad lesy.

8. Delší výlety, jež ze Slaného možno podniknouti, lze jen připomenouti, nemají-li zbytečně býti překročeny meze této knížky. Jsou to zejmena k západu výlet do Mšece, Lodenice (rybníky), Srbče, Lán (obora), N. Strašecí; do údolí Oharky, Loun a Středohoří k severu, na Kladno k jihu. Nová dráha z Hospozína do Roudnice umožní výlety v tuto stranu (Řip, dolní Polabí), dráha Mrákavská otevře snadnější cestu do lesů křivoklátských a k Rakovníku.

Oprava.

Na str. 6. (Pošta atd.) místo: Komenského ul. má býti: Palackého ul.

Ukazatel.

Slaný.

	Str.		Str.
Boží hrob	32	Nádraží	5, 21
Brána pražská . .	13	Náměstí	8
„ velvarská . .	9	Nemocnice	16
Dějiny	25	Obyvatelstvo . . .	5
Divadlo	20	Okresní dům . . .	20
Gymnasium . . . 10,	27	Panský dům	8
Háje	32	Radnice	8
Hospodářské poměry .	27	Rodáci	28
Hostince	6	Sirotčinec	16
Hradby 13,	16	Slanská hora . . .	30
Hřbitov	19	Slaný pramen . . .	29
Chorobinec	16	Sokolovna	20
Chrám sv. Gotharda .	10	Spolky	28
„ „ Trojice .	17	Spořitelna	8
Jízdní řád . . . 5,	6	Střelnice	19
Kaple P. Marie . .	10	Školy 25,	27
Klášter františkánský .	19	Továrny . . . . 22—	24
Knihovna veřejná . .	25	Úřady	28
Kolej	10	Vodárna	24
Lázně	30	Záložna obč. . . 8,	27
Museum	13	„ okr. hosp. 20,	27

Okolí slanské.

	Str.		Str.
Bilichov	38	Přelíc	33
Budeč	43	Ročov	39
Budenice	43	Řip	46
Dřevíč	39	Slavětín	51
Jedomělice	38	Smečno	34—37
Kejkoiek	39	Ste..berk	33
Klobuky	38	Třebíz	38
Knovíz	41	Týnec Panenský	38
Kralupy	47—50	Údolí gothardské	38
Ledce	34	„ kovarské	42
Libušín	40	„ svatojirské	41
Nelahozeves	46	Veltrusy	47
Okoř	41	Velva.y	44—45
Peruc	50	Vinařická hora	39
Podlesí	37	Zlonice	43
Pozdeň	38	Zvoleněves	41
Pravda	39	Žerotín	38